Oikeustapauskokoelma

UNIONIN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (ensimmäinen jaosto)

1 päivänä helmikuuta 2017 * [i]

Ennakkoratkaisupyyntö — Sosiaaliturva — Asetus (ETY) N:o 1408/71 — Vammaisen elämisavustuksen (disability living allowance) hoito-osa — Vanhuuden varalta vakuutettu henkilö, joka on kokonaan lopettanut työnteon — Sairausetuuden ja työkyvyttömyysetuuden käsitteet — Maastavietävyys

Asiassa C-430/15,

jossa on kyse SEUT 267 artiklaan perustuvasta ennakkoratkaisupyynnöstä, jonka Supreme Court of the United Kingdom (Yhdistyneen kuningaskunnan ylin tuomioistuin) on esittänyt 29.7.2015 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut unionin tuomioistuimeen 5.8.2015, saadakseen ennakkoratkaisun asiassa

Secretary of State for Work and Pensions

vastaan

Tolley,

UNIONIN TUOMIOISTUIN (ensimmäinen jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja R. Silva de Lapuerta sekä tuomarit J.-C. Bonichot, A. Arabadjiev (esittelevä tuomari), C. G. Fernlund ja S. Rodin,

julkisasiamies: H. Saugmandsgaard Øe,

kirjaaja: hallintovirkamies V. Tourrès,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 8.6.2016 pidetyssä istunnossa esitetyn,

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

— Tolley (edesmenneen Tolleyn puolesta hänen kuolinpesänsä selvittäjä), edustajinaan R. Drabble, QC, ja T. Buley, barrister, S. Clarken, solicitor, valtuuttamina,

— Yhdistyneen kuningaskunnan hallitus, asiamiehinään M. Holt ja C. Crane, avustajinaan B. Kennelly, QC, ja D. Blundell, barrister,

— Norjan hallitus, asiamiehinään P. Wennerås, M. Schei ja C. Rydning,

— Euroopan komissio, asiamiehinään D. Martin ja J. Tomkin,

kuultuaan julkisasiamiehen 5.10.2016 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

* Oikeudenkäyntikieli: englanti.

on antanut seuraavan

tuomion

1 Ennakkoratkaisupyyntö koskee sosiaaliturvajärjestelmien soveltamisesta yhteisön alueella liikkuviin palkattuihin työntekijöihin, itsenäisiin ammatinharjoittajiin ja heidän perheenjäseniinsä 14.6.1971 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 1408/71, sellaisena kuin se on muutettuna ja ajan tasalle saatettuna 2.12.1996 annetulla neuvoston asetuksella (EY) N:o 118/97 (EYVL 1997, L 28, s. 1), sellaisena kuin se on muutettuna 8.2.1999 annetulla neuvoston asetuksella (EY) N:o 307/1999 (EYVL 1999, L 38, s. 1; jäljempänä asetus N:o 1408/71).

2 Tämä pyyntö on esitetty asiassa, jossa asianosaisina ovat Secretary of State for Work and Pensions (työ- ja eläkeministeri, Yhdistynyt kuningaskunta; jäljempänä ministeri) ja Tolley, joka on kuollut 10.5.2011 ja jota pääasian oikeudenkäynnissä edustaa hänen aviomiehensä hänen kuolinpesänsä selvittäjänä, ja jossa on kyse siitä, että Tolleyn oikeus saada vammaisten elämisavustuksen (disability living allowance, jäljempänä DLA) hoito-osaa oli evätty sillä perusteella, ettei hän enää täyttänyt Isossa-Britanniassa asumista ja oleskelua koskevia edellytyksiä.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Unionin oikeus

3 Asetus N:o 1408/71 korvattiin sosiaaliturvajärjestelmien yhteensovittamisesta 29.4.2004 annetulla Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksella (EY) N:o 883/2004 (EUVL 2004, L 166, s. 1 ja oikaisu EUVL 2004, L 200, s. 1), jota on sovellettu 1.5.2010 alkaen. Kun otetaan huomioon niiden tosiseikkojen tapahtumahetki, joista pääasiassa on kyse, pääasiaan on kuitenkin yhä sovellettava asetusta N:o 1408/71.

4 Asetuksen N:o 1408/71 1 artiklassa säädetään seuraava:

”Tässä asetuksessa:

a) ’palkatulla työntekijällä’ ja ’itsenäisellä ammatinharjoittajalla’ tarkoitetaan:
   i) henkilöä, joka on pakollisen tai valinnaisen jatkuvan vakuutuksen perusteella vakuutettu yhden tai useamman palkattujen työntekijöiden tai itsenäisten ammatinharjoittajien sosiaaliturvajärjestelmän taikka virkamiesten erityisjärjestelmän kattaman vakuutustapahtuman varalta;
   ii) henkilöä, joka on pakollisesti vakuutettu yhden tai useamman tässä asetuksessa tarkoitetun sosiaaliturvan alan kattaman vakuutustapahtuman varalta sosiaaliturvajärjestelmässä, joka koskee kaikkia asukkaita tai koko työssäolevaa väestöä, jos tällainen henkilö:

      — voidaan määrittää palkatuksi työntekijäksi tai itsenäiseksi ammatinharjoittajaksi sen perusteella, kuinka tällainen järjestelmä on hallinnollisesti järjestetty tai rahoitettu

      tai

      — jollei tällaista perustetta ole, on vakuutettu joidenkin muiden liitteessä I eriteltyjen vakuutustapahtumien varalta palkattujen työntekijöiden tai itsenäisten ammatinharjoittajien järjestelmässä, tai iii alakohdassa tarkoitetussa järjestelmässä joko pakollisen tai valinnaisen jatkuvan vakuutuksen perusteella, tai jollei kyseisessä jäsenvaltiossa ole sellaista järjestelmää, vastaa liitteessä I olevaa määritelmää;

– –

– –

o) ’toimivaltaisella laitoksella’ tarkoitetaan:
i) laitosta, jossa se, jonka etua asia koskee, on vakuutettu hakiessaan etuutta;

– –

– –

q) ’toimivaltaisella valtiolla’ tarkoitetaan jäsenvaltiota, jonka alueella toimivaltainen laitos sijaitsee;

– – ”

5 Asetuksen N:o 1408/71 2 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Tätä asetusta sovelletaan palkattuihin työntekijöihin, itsenäisiin ammatinharjoittajiin ja opiskelijoihin, jotka kuuluvat tai ovat kuuluneet yhden tai useamman jäsenvaltion lainsäädännön piiriin ja jotka ovat jäsenvaltion kansalaisia tai jotka ovat valtiottomia henkilöitä tai pakolaisia, jotka asuvat jäsenvaltion alueella, sekä heidän perheenjäseniinsä tai jälkeenjääneisiinsä.”

6 Asetuksen 4 artiklassa säädetään seuraavaa:

1. Tätä asetusta sovelletaan kaikkeen lainsäädäntöön, joka koskee seuraavia sosiaaliturvan aloja:

a) sairaus- ja äitiysetuuksia;

b) työkyvyttömyysetuuksia, mukaan lukien ne[,] joiden tarkoituksena on ansiokyvyn ylläpitäminen tai parantaminen;

c) vanhuusetuuksia;

– –

2. Tätä asetusta sovelletaan kaik[k]iin yleisiin ja erityisiin sosiaaliturvajärjestelmiin riippumatta siitä, ovatko ne maksuihin perustuvia vai maksuihin perustumattomia, sekä järjestelmiin, jotka koskevat työnantajan tai laivanvarustajan vastuuta, kun kysymys on 1 kohdassa tarkoitetuista etuuksista.

– –”

7 Asetuksen 10 artiklan 1 kohdan ensimmäinen alakohta on muotoiltu seuraavasti:

”Jollei tässä asetuksessa toisin säädetä, työkyvyttömyys-, vanhuus- tai jälkeenjääneiden rahaetuuksia, työtapaturma- tai ammattitautieläkkeitä ja kuolemantapauksen johdosta annettavia avustuksia, joihin on saavutettu oikeus yhden tai useamman jäsenvaltion lainsäädännön mukaan, ei saa vähentää, muuttaa, keskeyttää, peruuttaa tai takavarikoida sen vuoksi, että etuuden saaja asuu muun jäsenvaltion alueella kuin sen, jossa maksamisesta vastuussa oleva laitos sijaitsee.”

8 Asetuksen 1408/71 13 artiklassa säädetään seuraavaa:

”1. Jollei 14 c tai 14 f artiklasta muuta johdu, henkilöt, joihin tätä asetusta sovelletaan, ovat vain yhden jäsenvaltion lainsäädännön alaisia. Tämä lainsäädäntö määrätään tämän osaston säännösten mukaisesti.

2. Jollei 14–17 artiklasta muuta johdu:

a) jäsenvaltion alueella työskentelevä henkilö on tämän valtion lainsäädännön alainen, vaikka hän asuu toisen jäsenvaltion alueella ja vaikka hänen työnantajanaan toimivan yrityksen tai yksityisen henkilön kotipaikka on toisen jäsenvaltion alueella;

– –

f) henkilö, johon jäsenvaltion lainsäädäntöä lakataan soveltamasta ilman, että toisen jäsenvaltion lainsäädäntö tulee sovellettavaksi häneen jonkin tämän kohdan edellä olevassa alakohdassa säädetyn säännön mukaisesti taikka jonkin artikloissa 14–17 säädetyn poikkeuksen tai erityissäännöksen perusteella, kuuluu sen jäsenvaltion lainsäädännön piiriin, jonka alueella hän asuu, yksinomaan tämän lainsäädännön määräysten mukaisesti.”

9 Asetuksen N:o 1408/71 III osaston otsikko on ”Eri etuusryhmiä koskevia erityissäännöksiä”, ja se on jaettu kahdeksaan lukuun, joista ensimmäinen koskee sairautta ja äitiyttä. Tämän luvun 2 jaksossa, jonka otsikko on ”Palkatut työntekijät ja itsenäiset ammatinharjoittajat sekä heidän perheenjäsenensä”, on asetuksen 19 artikla, jonka 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Palkattu työntekijä tai itsenäinen ammatinharjoittaja, joka asuu muun jäsenvaltion kuin toimivaltaisen valtion alueella ja joka täyttää toimivaltaisen valtion lainsäädännössä asetetut edellytykset etuuksien saamiseksi ottaen tarpeen mukaan huomioon 18 artiklan säännökset, saa asuinvaltiossaan:

– –

b) rahaetuudet toimivaltaisesta laitoksesta sen soveltaman lainsäädännön mukaisesti. Kuitenkin toimivaltaisen laitoksen ja asuinpaikan laitoksen välisellä sopimuksella tällaiset etuudet voidaan maksaa viimeksi mainitusta laitoksesta ensiksi mainitun puolesta, toimivaltaisen valtion lainsäädännön mukaisesti.”

10 Asetuksen 22 artiklassa, joka on tässä samassa jaksossa, säädetään seuraavaa:

”1. Palkatulla työntekijällä tai itsenäisellä ammatinharjoittajalla, joka täyttää toimivaltaisen valtion lainsäädännössä asetetut edellytykset oikeuden saamiseksi etuuksiin, ottaen tarpeen mukaan huomioon 18 artiklan säännökset; ja:

– –

b) joka, sen jälkeen kun hän on saanut oikeuden toimivaltaiselta laitokselta veloitettaviin etuuksiin, on saanut tältä laitokselta luvan palata sen jäsenvaltion alueelle, jossa hän asuu, tai muuttaa asuinpaikkansa toisen jäsenvaltion alueelle;

– –

on oikeus:

– –

ii) rahaetuuksiin toimivaltaisesta laitoksesta sen soveltaman lainsäädännön mukaisesti. Kuitenkin toimivaltaisen laitoksen ja oleskelu- tai asuinpaikan laitoksen välisellä sopimuksella tällaiset etuudet voidaan antaa viimeksi mainitusta laitoksesta ensiksi mainitun puolesta toimivaltaisen valtion lainsäädännön mukaisesti.

2. Edellä 1 kohdan b alakohdan mukaisesti vaadittu lupa voidaan evätä vain, jos osoitetaan, että sen, jonka alueella se, jonka etua asia koskee, liikkuminen olisi hänen terveydentilansa tai sairaanhoidon saamisen kannalta vahingollista.

– –”

11 Asetuksen N:o 1408/71 89 artikla on muotoiltu seuraavasti:

”Erityismääräykset tiettyjen jäsenvaltioiden lainsäädäntöjen täytäntöön panemiseksi ovat liitteessä VI.”

12 Asetuksen N:o 1408/71 liitteessä I, jonka otsikko on ”Asetuksen henkilöllinen ulottuvuus”, on Yhdistynyttä kuningaskuntaa koskeva O jakso, joka on muotoiltu seuraavasti:

”Henkilöä, joka on ’palkattuna työntekijänä ansaitseva’ (employed earner) tai ’itsenäisenä ammatinharjoittajana ansaitseva’ (self-employed earner) Ison-Britannian tai Pohjois-Irlannin lainsäädännön mukaan, pidetään asetuksen 1 artiklan a alakohdan ii alakohdassa tarkoitettuna palkattuna työntekijänä (employed earner) tai itsenäisenä ammatinharjoittajana. Henkilöä, jonka osalta maksetaan maksuja ’palkattuna työntekijänä’ (employed earner) tai ’itsenäisenä ammatinharjoittajana’ (self-employed earner) Gibraltarin lainsäädännön mukaisesti, pidetään asetuksen 1 artiklan a alakohdan ii alakohdassa tarkoitettuna palkattuna työntekijänä tai itsenäisenä ammatinharjoittajana.

13 Asetuksen N:o 1408/71 liitteessä VI olevan Yhdistynyttä kuningaskuntaa koskevan O jakson, jonka otsikko on ”Erityismääräykset tiettyjen jäsenvaltioiden lainsäädäntöjen soveltamiseksi”, 19 kohta on muotoiltu seuraavasti:

”Jollei yksittäisten jäsenvaltioiden välillä tehdyistä sopimuksista muuta johdu, lakkaa Yhdistyneen kuningaskunnan lainsäädäntö olemasta asetuksen 13 artiklan 2 kohdan f alakohdan ja toimeenpanoasetuksen 10 b artiklan mukaan kolmannen päivän jälkeen sovellettavissa henkilöön, joka aiemmin oli Yhdistyneen kuningaskunnan lainsäädännön alainen palkattuna työntekijänä tai itsenäisenä ammatinharjoittajana:

– –

c) kaikkien niiden kausien viimeisestä päivästä, jolta saatiin Yhdistyneen kuningaskunnan sairaus- tai äitiysetuutta (mukaan lukien sairaanhoitoetuudet, joissa Yhdistynyt kuningaskunta on toimivaltainen valtio) tai työttömyysetuutta, joka:
   i) alkoi ennen muuttamispäivää toiseen jäsenvaltioon tai, jos myöhemmin,
   ii) välittömästi seuraten työskentelyä tai yrittäjätoimintaa toisessa jäsenvaltiossa sinä aikana, kun henkilö oli Yhdistyneen kuningaskunnan lainsäädännön alainen.”

14 Tämän jakson 20 kohta kuuluu seuraavasti:

”Se seikka, että henkilö on tullut toisen jäsenvaltion lainsäädännön alaiseksi asetuksen 13 artiklan 2 kohdan f alakohdan – –, toimeenpanoasetuksen 10 b artiklan ja edellä olevan 19 kohdan mukaisesti, ei estä:

a) että Yhdistynyt kuningaskunta soveltaa toimivaltaisena valtiona häneen säännöksiä, jotka koskevat palkattuja työntekijöitä tai itsenäisiä ammatinharjoittajia asetuksen III osaston 1 luvun ja 2 luvun 1 jakson tai 40 artiklan 2 kohdan mukaan, jos hän jää palkatuksi työntekijäksi tai itsenäiseksi ammatinharjoittajaksi ja oli viimeksi sellaisena vakuutettu Yhdistyneen kuningaskunnan lainsäädännön mukaan;

b) että häntä käsitellään palkattuna työntekijänä tai itsenäisenä ammatinharjoittajana asetuksen III osaston 7 ja 8 lu[kua] tai toimeenpanoasetuksen 10 tai 10 a artikla[a sovellettaessa] edellyttäen, että Yhdistyneen kuningaskunnan etuutta III osaston 1 luvun mukaan maksetaan hänelle a kohdan mukaisesti.”

Yhdistyneen kuningaskunnan oikeus

15 Ennakkoratkaisupyynnön mukaan DLA on maksuihin perustumaton etuus, jonka tarkoituksena on kattaa lisäkustannuksia, jotka aiheutuvat tietyntyyppisestä hoidosta tai siitä, että henkilö on täysin tai melkein kykenemätön kävelemään. DLA:ssa on sekä hoidon tarpeeseen että liikkumiskykyyn perustuva osa, eikä sen edellytykseksi ole asetettu minkäänlaisia tuloihin perustuvia kriteereitä, eikä se ole tuloja korvaava etuus, koska etuudensaaja voi tehdä työtä.

16 Sosiaaliturvamaksuista ja -etuuksista annetun vuoden 1992 lain (Social Security Contributions and Benefits Act 1992, jäljempänä vuoden 1992 laki) 71 §:n 6 momentissa säädetään, että ”henkilöllä on oikeus [DLA:han] vain, jos hän täyttää säädetyt Isossa-Britanniassa asumista ja oleskelua koskevat edellytykset”.

17 Isossa-Britanniassa asumista ja oleskelua koskevista edellytyksistä säädetään erikseen muun muassa sosiaaliturvasta (DLA) vuonna 1991 annetun asetuksen (Social Security (Disability Living Allowance) Regulations 1991) 2 §:n 1 momentin a kohdassa.

Pääasia ja ennakkoratkaisukysymykset

18 Ison-Britannian kansalainen Tolley (s. 17.4.1952) maksoi kansallisia sosiaalivakuutusmaksuja vuosina 1967–1984. Tämän jälkeen hänen hyväkseen luettiin vakuutusmaksuja aina vuoteen 1993 asti. Jos hän olisi täyttänyt vakuutusmaksuja koskevat vaatimukset saavutettuaan eläkeiän, hän olisi voinut hakea valtion vanhuuseläkettä.

19 Tolleylle myönnettiin 26.7.1993 alkaen toistaiseksi DLA:n hoito-osa sillä perusteella, ettei hän kyennyt itse valmistamaan aterioitaan.

20 Tolley muutti 5.11.2002 aviomiehensä kanssa Espanjaan asettautuakseen sinne pysyvästi. Tolley ei koskaan työskennellyt kyseisessä jäsenvaltiossa palkattuna työntekijänä eikä itsenäisenä ammatinharjoittajana.

21 Vuonna 2007 ministeri päätti, että Tolleyn oikeus saada DLA:n hoito-osaa oli päättynyt 6.11.2002. Asiassa on riidatonta, että Yhdistyneen kuningaskunnan lainsäädännön mukaan hän oli kyseisenä päivänä menettänyt oikeuden tähän avustukseen.

22 Tolley nosti kanteen tästä päätöksestä First-tier Tribunalissa (ensimmäisen asteen tuomioistuin, Yhdistynyt kuningaskunta). Tämä hyväksyi kanteen katsomalla, että Tolleylla oli oikeus DLA:n hoito-osaan asetuksen N:o 1408/71 10 artiklan nojalla senkin jälkeen kun hän oli muuttanut Espanjaan.

23 Ministeri valitti First-tier Tribunalin tuomiosta Upper Tribunaliin (ylempi tuomioistuin, Yhdistynyt kuningaskunta). Tämä katsoi, että Tolleylla oli oikeus DLA:n hoito-osaan mainitun asetuksen 22 artiklan nojalla siitä syystä, että koska hänet oli vakuutettu sosiaaliturvamaksujensa perusteella vanhuuden varalta, häntä oli pidettävä sen 1 artiklan a kohdassa tarkoitettuna palkattuna työntekijänä.

24 Court of Appeal (England & Wales) (muutoksenhakutuomioistuin (Englanti ja Wales), Yhdistynyt kuningaskunta) hylkäsi ministerin valituksen Upper Tribunalin tuomiosta. Tämän jälkeen ministeri haki muutosta Supreme Court of the United Kingdomilta (Yhdistyneen kuningaskunnan ylin tuomioistuin).

25 Supreme Court of the United Kingdom huomauttaa, että DLA:n hoito-osaa on pidettävä asetuksessa N:o 1408/71 tarkoitettuna työkyvyttömyysetuutena, joka voidaan asetuksen 10 artiklan nojalla viedä maasta toiseen jäsenvaltioon. Tässä säännöksessä luetelluille etuuksille on ominaista se, että kyse on pitkäaikaisista suorituksista tai pysyviin olosuhteisiin liittyvistä kertasuorituksista. Jos kyseistä avustusta pitäisi sitä vastoin tarkastella sairausetuutena, olisi kysyttävä, sovelletaanko asetuksen 1 artiklan a kohdan ii alakohdassa olevaa palkatun työntekijän määritelmää myös asetuksen III osaston 1 luvussa olevien sairautta koskevien säännösten yhteydessä. Tältä kannalta ei olisi johdonmukaista katsoa, että taloudellisesti työelämän ulkopuolella olevat henkilöt ovat työntekijöitä, joita on kohdeltava suotuisammin kuin henkilöitä, jotka hakevat aktiivisesti työtä.

26 Koska Tolleyn kaikki oikeudet vanhuuseläkkeeseen Yhdistyneen kuningaskunnan lainsäädännön nojalla olivat säilyneet hänen muutettuaan Espanjaan, ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin haluaa lisäksi tietää, tarkoitetaanko asetuksen N:o 1408/71 13 artiklan 2 kohdan f alakohdassa käytetyllä muotoilulla ”henkilö, johon jäsenvaltion lainsäädäntöä lakataan soveltamasta” kaikkea jäsenvaltion lainsäädäntöä vai pelkästään jäsenvaltion sitä lainsäädäntöä, joka koskee kyseessä olevaa etuutta. Siinä tapauksessa, että tässä tarkoitetaan vain viimeksi mainittua lainsäädäntöä, ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin katsoo, että voidaan kysyä, viitataanko asetuksen liitteessä VI olevan O jakson 19 kohdan c alakohdassa, jossa vahvistetaan hetki, jolloin Yhdistyneen kuningaskunnan lainsäädäntöä ei enää sovelleta, tosiasialliseen etuuden saamiseen vai pelkästään oikeuteen saada etuus. Sen mukaan on kysyttävä myös, asettaako kyseisen jakson 20 kohta Yhdistyneelle kuningaskunnalle velvollisuuden maksaa DLA:n hoito-osa asetuksen III osaston 1 luvun säännösten perusteella.

27 Supreme Court of the United Kingdom päätti näin ollen lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

”1) Onko DLA:n hoito-osa asianmukaisesti luokiteltu työkyvyttömyysetuudeksi eikä rahalliseksi sairausetuudeksi asetusta N:o 1408/71 sovellettaessa?

2) a) Lakkaako henkilö, joka ei enää ole Yhdistyneen kuningaskunnan kansallisen lainsäädännön nojalla oikeutettu DLA:n [hoito-osaan] toiseen jäsenvaltioon muuton vuoksi ja joka on lopettanut työnteon ennen tätä muuttoa mutta on edelleen vakuutettu vanhuuden varalta Yhdistyneen kuningaskunnan sosiaaliturvajärjestelmässä, kuulumasta Yhdistyneen kuningaskunnan lainsäädännön piiriin asetuksen N:o 1408/71 13 artiklan 2 kohdan f alakohdan mukaisesti?

b) Kuuluuko tämä henkilö joka tapauksessa edelleen Yhdistyneen kuningaskunnan lainsäädännön piiriin asetuksen N:o 1408/71 liitteessä VI olevan O jakson 19 kohdan c alakohdan valossa?

c) Jos hän on lakannut kuulumasta Yhdistyneen kuningaskunnan lainsäädännön piiriin asetuksen N:o 1408/71 13 artiklan 2 kohdan f alakohdassa tarkoitetuin tavoin, onko Yhdistyneellä kuningaskunnalla velvollisuus vai pelkästään mahdollisuus tämän asetuksen liitteessä VI olevan O jakson 20 kohdan nojalla soveltaa häneen asetuksen III osaston 1 luvun säännöksiä?

3)

a) Voidaanko 7.6.2005 annetussa tuomiossa Dodl ja Oberhollenzer (C-543/03, EU:C:2005:364) vahvistettua palkatun työntekijän laajaa määritelmää soveltaa asetuksen [N:o 1408/71] 19–22 artiklan soveltamisen yhteydessä silloin, kun henkilö on lopettanut työnteon ennen muuttoaan toiseen jäsenvaltioon, huolimatta III osaston 1 luvussa tehdystä erosta yhtäältä palkattuihin työntekijöihin ja itsenäisiin ammatinharjoittajiin ja toisaalta työttömiin?

b) Jos määritelmää voidaan soveltaa, onko kyseisellä henkilöllä oikeus etuuden maastavientiin asetuksen N:o 1408/71 joko 19 tai 22 artiklan nojalla? Estääkö 22 artiklan 1 kohdan b alakohta sen, että hakija menettäisi oikeutensa DLA:n hoito-osaan kansallisessa lainsäädännössä asetetun asumisedellytyksen vuoksi, kun asuinpaikka siirretään toiseen jäsenvaltioon?”

Ennakkoratkaisukysymysten tarkastelu

Ensimmäinen kysymys

28 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin haluaa ensimmäisellä kysymyksellään vastauksen pääasiallisesti siihen, onko DLA:n hoito-osan kaltaista etuutta pidettävä asetuksessa N:o 1408/71 tarkoitettuna sairausetuutena vai työkyvyttömyysetuutena?

Tutkittavaksi ottaminen

29 Yhdistyneen kuningaskunnan hallitus esittää, että ensimmäinen ennakkoratkaisukysymys on jätettävä tutkimatta siitä syystä, että sitä ei ole tuotu esiin asian käsittelyssä ennakkoratkaisua pyytäneessä tuomioistuimessa, ja että se on sama kuin 18.10.2007 annetussa tuomiossa komissio v. parlamentti ja neuvosto (C-299/05, EU:C:2007:608) kyseessä olleessa tapauksessa esitetty kysymys.

30 Yhdistyneen kuningaskunnan hallituksen esittämään tutkimatta jättämistä koskevaan ensimmäiseen väitteeseen on todettava, että SEUT 267 artiklassa annetaan kansallisille tuomioistuimille kaikkein laajin mahdollisuus saattaa asia unionin tuomioistuimen käsiteltäväksi, jos ne katsovat, että niiden käsiteltävänä olevassa asiassa on kysymys sellaisten unionin oikeuden säännösten tai määräysten tulkinnasta tai pätevyyden arvioinnista, joita tarvitaan niiden käsiteltäväksi saatetun oikeusriidan ratkaisemisessa. Kansallisilla tuomioistuimilla on siis mahdollisuus ja tilanteen mukaan velvollisuus pyytää ennakkoratkaisua, kun ne joko omasta aloitteestaan tai asianosaisten pyynnöstä toteavat, että oikeusriidan asiakysymyksen ratkaisemiseen liittyy artiklan ensimmäisessä kohdassa tarkoitettu kysymys. Tämän vuoksi se, etteivät pääsian asianosaiset ole ennakkoratkaisua pyytäneessä tuomioistuimessa tuoneet esiin unionin oikeuteen liittyvää ongelmakohtaa, ei estä sitä että kansallinen tuomioistuin voi saattaa asian unionin tuomioistuimen käsiteltäväksi (tuomio 15.1.2013, Križan ym., C-416/10, EU:C:2013:8, 64 ja 65 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

31 Näin on siksi, että ennakkoratkaisupyyntö perustuu tuomioistuinten väliseen vuoropuheluun, jonka käynnistyminen riippuu kokonaisuudessaan siitä arvioinnista, jonka kansallinen tuomioistuin tekee mainitun ennakkoratkaisupyynnön merkityksellisyydestä ja tarpeellisuudesta (tuomio 15.1.2013, Križan ym., C-416/10, EU:C:2013:8, 66 kohta).

32 Lisäksi todettakoon, että vaikka olisi hyvän lainkäytön edun mukaista, että ennakkoratkaisukysymys esitetään vasta kontradiktorisen näkemystenvaihdon jälkeen, on kuitenkin myönnettävä, ettei edeltävän kontradiktorisen näkemystenvaihdon toimittaminen ole niiden edellytysten joukossa, joiden täyttymistä SEUT 267 artiklassa tarkoitetun menettelyn toimeenpanolta vaaditaan (ks. vastaavasti tuomio 3.3.1994, Eurico Italia ym., C-332/92, C-333/92 ja C-335/92, EU:C:1994:79, 11 kohta).

33 Edellä esitetyistä huomioista seuraa, että se, etteivät oikeusriidan asianosaiset ole kansallisessa tuomioistuimessa ensin vaihtaneet näkemyksiään kysymyksestä, joka koskee unionin oikeutta, estä tällaisen kysymyksen saattamista unionin tuomioistuimen käsiteltäväksi.

34 Tutkimatta jättämistä koskevaan toiseen väitteeseen ei ole tarpeen todeta muuta kuin, että vaikka jokin oikeuskysymys olisikin ratkaistu unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössä, kansallisilla tuomioistuimilla on edelleen täysi vapaus saattaa asia unionin tuomioistuimen ratkaistavaksi, jos ne pitävät sitä tarkoituksenmukaisena, eikä tilanne, jossa unionin tuomioistuin on jo tulkinnut säännöksiä

ja määräyksiä, joiden tulkintaa pyydetään, estä unionin tuomioistuinta antamasta uutta ratkaisua (tuomio 17.7.2014, Torresi, C-58/13 ja C-59/13, EU:C:2014:2088, 32 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

35 Ensimmäinen ennakkoratkaisukysymys on näin ollen otettava tutkittavaksi.

Asiakysymys

36 Aluksi on selvitettävä, kuuluuko Tolleyn tilanne asetuksen N:o 1408/71 soveltamisalaan.

37 Asetuksen 2 artiklan 1 kohdassa säädetään, että sitä sovelletaan palkattuihin työntekijöihin, itsenäisiin ammatinharjoittajiin ja opiskelijoihin, jotka kuuluvat tai ovat kuuluneet yhden tai useamman jäsenvaltion lainsäädännön piiriin ja jotka ovat jäsenvaltion kansalaisia tai jotka ovat valtiottomia henkilöitä tai pakolaisia, jotka asuvat jäsenvaltion alueella, sekä heidän perheenjäseniinsä tai jälkeenjääneisiinsä.

38 Unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan henkilöä on työsuhteen olemassaolosta riippumatta pidettävä asetuksessa N:o 1408/71 tarkoitettuna ”työntekijänä”, jos hänellä on yhdenkin vakuutustapahtuman varalta joko pakollinen tai vapaaehtoinen vakuutus jossakin saman asetuksen 1 artiklan a alakohdassa mainitussa yleisessä taikka erityisessä sosiaaliturvajärjestelmässä (tuomio 10.3.2011, Borger, C-516/09, EU:C:2011:136, 26 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

39 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin ja Yhdistyneen kuningaskunnan hallitus esittävät kuitenkin, että Tolleyn tilanne kuuluu asetuksen N:o 1408/71 1 artiklan a kohdan ii alakohdan toisen luetelmakohdan alaan siitä syystä, että DLA:n hoito-osaa saavat kaikki maassa asuvat, olivatpa he palkattuja työntekijöitä tai eivät. Koska tässä säännöksessä viitataan asetuksen liitteeseen I, Tolley voidaan katsoa työntekijäksi vain, jos hän täyttää Ison-Britannian lainsäädännössä asetetut edellytykset. Tämän lainsäädännön kohteena ovat kuitenkin ainoastaan palkattua työtä tekevät henkilöt.

40 Käsiteltävässä tapauksessa unionin tuomioistuimelle toimitetuista asiakirjoista käy ilmi, että Tolley oli vuosina 1967–1993 vakuutettu Yhdistyneessä kuningaskunnassa vanhuuden varalta sosiaaliturvajärjestelmässä, jota sovelletaan kaikkiin maassa asuviin. Asiassa ei ole kiistetty sitä, että sen perusteella, kuinka tämä järjestelmä on hallinnollisesti järjestetty tai rahoitettu, kyseinen henkilö voitiin katsoa palkatuksi työntekijäksi. Koska Tolley oli siis vakuutettu asetuksen N:o 1408/71 4 artiklan 1 kohdan c alakohdassa tarkoitetun vakuutustapahtuman varalta, häntä on pidettävä asetuksen 1 artiklan a kohdan ii alakohdan ensimmäisessä luetelmakohdassa tarkoitettuna työntekijänä.

41 Sillä, että Tolley kuoli ennen eläkeiän saavuttamista, ei voida kyseenalaistaa tätä päätelmää. Näin on siksi, että mahdollisuus kuulua asetuksen N:o 1408/71 henkilölliseen soveltamisalaan ei riipu vakuutustapahtuman toteutumisesta (ks. vastaavasti tuomio 10.3.2011, Borger, C-516/09, EU:C:2011:136, 30 kohta).

42 Näin ollen on todettava, että pääasiassa kyseessä olevan kaltainen tilanne kuuluu asetuksen N:o 1408/71 henkilölliseen soveltamisalaan.

43 Tämän jälkeen on mainittava siitä, että etuus katsotaan sosiaaliturvaetuudeksi, jos sen myöntäminen perustuu tiettyyn laissa määriteltyyn asemaan tapauskohtaisesta ja yksilöllisestä tarveharkinnasta riippumatta ja jos etuus liittyy johonkin asetuksen N:o 1408/71 4 artiklan 1 kohdassa nimenomaisesti mainittuun vakuutustapahtumaan (tuomio 18.10.2007, komissio v. parlamentti ja neuvosto, C-299/05, EU:C:2007:608, 56 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

44 Asetuksen 4 artiklan 1 kohdan a ja b alakohdan mukaan asetusta sovelletaan lainsäädäntöön, joka koskee sosiaaliturvan aloja, jotka koskevat sairausetuuksia ja työkyvyttömyysetuuksia, mukaan lukien ne työkyvyttömyysetuudet, joiden tarkoituksena on ansiokyvyn ylläpitäminen tai parantaminen.

45 Sosiaaliturvaetuuksien eri ryhmiä eroteltaessa on otettava huomioon kullakin etuudella katettu vakuutustapahtuma (tuomio 18.7.2006, De Cuyper, C-406/04, EU:C:2006:491, 27 kohta).

46 Unionin tuomioistuin on todennut tästä, että etuuksien, jotka myönnetään objektiivisesti laissa määritellyn aseman perusteella ja joilla pyritään parantamaan sellaisten henkilöiden terveydentilaa ja elämänlaatua, jotka eivät selviä ilman ulkopuolista apua, keskeisenä tarkoituksena on täydentää sairausvakuutuksesta maksettavia etuuksia, ja niitä on pidettävä asetuksen N:o 1408/71 4 artiklan 1 kohdan a alakohdassa tarkoitettuina ”sairausetuuksina” (tuomio 5.3.1998, Molenaar, C-160/96, EU:C:1998:84, 23–25 kohta ja tuomio 18.10.2007, komissio v. parlamentti ja neuvosto, C-299/05, EU:C:2007:608, 61 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

47 DLA:n hoito-osa on ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen toimittamien tietojen mukaan maksuihin perustumaton rahaetuus, joka myönnetään riippumatta etuudensaajan tulotasosta ja jonka tarkoituksena on kompensoida niitä lisäkustannuksia, joita henkilölle voi aiheutua esimerkiksi siitä, että hän ei kykene lainkaan kävelemään tai että käveleminen on lähes mahdotonta.

48 Asiassa on riidatonta, ettei kyseisen etuuden myöntäminen riipu hakijan yksilöllisten tarpeiden arvioinnista ja että se perustuu vuoden 1992 laissa määriteltyihin objektiivisiin arviointiperusteisiin, kuten siihen, että henkilö ei kykene itse valmistamaan aterioitaan.

49 Asiassa ei ole riitautettu myöskään sitä, että kyseessä oleva etuus on ominaisuuksiltaan ja tavoitteiltaan sama kuin DLA, joka oli voimassa 18.10.2007 annetussa tuomiossa komissio v. parlamentti ja neuvosto (C-299/05, EU:C:2007:608) kyseessä olleiden tosiseikkojen tapahtumahetkellä.

50 Mainitun tuomion 65 kohdassa ja sitä seuraavissa kohdissa todettiin, että vaikka kyseisen avustuksen keskeisenä päämääränä ei ollutkaan sairausvakuutusetuuksien täydentäminen, sitä on, lukuun ottamatta siihen kuuluvaa liikkumiskykyä koskevaa osaa, pidettävä asetuksessa N:o 1408/71 tarkoitettuna sairausetuutena.

51 Näin ollen pääasiassa kyseessä oleva etuus on asetuksessa N:o 1408/71 tarkoitettu sairausetuus.

52 Tätä päätelmää ei voida torjua ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen väitteellä, jonka mukaan pääasiassa kyseessä oleva etuus voitaisiin katsoa työkyvyttömyysetuudeksi sillä perusteella, että se muistuttaa asetuksen N:o 1408/71 10 artiklan 1 kohdassa lueteltuja etuuksia, kuten työkyvyttömyyteen perustuvia rahaetuuksia, joille on ominaista se, että kyse on pitkäaikaisista suorituksista tai pysyviin olosuhteisiin liittyvistä kertasuorituksista.

53 Se, että DLA:n hoito-osan myöntämiseltä edellytetyn liikkumiskyvyn rajoittumisen pitää kestää huomattavan kauan, ei vaikuta avustuksella tavoiteltuun päämäärään parantaa sellaisten henkilöiden elämänlaatua, jotka eivät selviä ilman ulkopuolista apua (ks. analogisesti tuomio 18.10.2007, komissio v. parlamentti ja neuvosto, C-299/05, EU:C:2007:608, 63 kohta).

54 Lisäksi unionin tuomioistuin on todennut, että asetuksen N:o 1408/71 4 artiklan 1 kohdan a alakohdassa tarkoitettuihin sairausetuuksiin on rinnastettava pääasiassa kyseessä olevan kaltaiset etuudet, joilla katetaan ulkopuolisen avun tarpeesta muodostuva vakuutustapahtuma, vaikka niitä ei varsinaisista sairausetuuksista poiketen olekaan lähtökohtaisesti tarkoitettu suoritettavaksi lyhyiden jaksojen ajan ja niillä voi etenkin yksityiskohtaisten soveltamissääntöjensä vuoksi olla ominaisuuksia, jotka ovat tosiasiassa hyvin lähellä tietyiltä osin myös työkyvyttömyys- ja vanhuusetuuksien ryhmää (ks. vastaavasti tuomio 30.6.2011, da Silva Martins, C-388/09, EU:C:2011:439, 47 ja 48 kohta).

55 Edellä esitetyn perusteella ensimmäiseen kysymykseen on vastattava, että DLA:n hoito-osan kaltainen etuus on asetuksessa N:o 1408/71 tarkoitettu sairausetuus.

Toisen ennakkoratkaisukysymyksen ensimmäinen ja toinen osa

56 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin haluaa toisen kysymyksensä ensimmäisessä ja toisessa osassa vastauksen pääasiallisesti siihen, onko asetuksen N:o 1408/71 13 artiklan 2 kohdan f alakohtaa tulkittava siten, että se, että henkilölle on kertynyt vanhuuseläkeoikeuksia niiden vakuutusmaksujen perusteella, jotka on suoritettu tietyllä ajanjaksolla jäsenvaltion sosiaaliturvajärjestelmään, esteenä sille, että tämän jäsenvaltion lainsäädäntöä voidaan myöhemmin lakata soveltamasta kyseiseen henkilöön. Siltä varalta, että tähän kysymykseen vastataan kieltävästi, kyseinen kansallinen tuomioistuin haluaa tietää, mistä alkaen Yhdistyneen kuningaskunnan lainsäädäntö ei enää ollut sovellettavissa Tolleyyn, kun otetaan huomioon, että hänelle on maksettu DLA:n hoito-osaan perustuvia suorituksia vuoteen 2007 saakka, vaikka hän oli tämän lainsäädännön mukaan menettänyt oikeutensa saada kyseistä etuutta siksi, että hän oli muuttanut Espanjaan vuonna 2002.

57 On syytä tuoda esiin se, että asetuksella N:o 1408/71 ei luoda yhteistä sosiaaliturvajärjestelmää vaan annetaan erillisten kansallisten järjestelmien jäädä edelleen voimaan, ja asetuksen ainoana tarkoituksena on näiden järjestelmien yhteensovittaminen. Siinä sallitaan siten säilyttää erilliset järjestelmät, joiden perusteella syntyvät erilliset saatavat erillisiltä laitoksilta, joihin nähden edunsaajalla on välittömiä oikeuksia joko yksinomaan valtionsisäisen oikeuden nojalla tai valtionsisäisen oikeuden nojalla täydennettynä tarpeen vaatiessa unionin oikeudella (tuomio 21.2.2013, Dumont de Chassart, C-619/11, EU:C:2013:92, 40 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

58 Asetuksen II osaston säännökset, joihin sen 13 artikla kuuluu, muodostavat täydellisen ja yhtenäisen lainvalintasääntöjen kokonaisuuden. Näillä säännöksillä ei pyritä ainoastaan estämään useampien kansallisten lainsäädäntöjen samanaikaista soveltamista ja tästä mahdollisesti aiheutuvia vaikeuksia, vaan myös estämään se, että asetuksen N:o 1408/71 soveltamisalaan kuuluvat henkilöt jäisivät ilman sosiaaliturvaa siitä syystä, ettei heihin voida soveltaa mitään lainsäädäntöä (ks. tuomio 11.6.1998, Kuusijärvi, C-275/96, EU:C:1998:279, 28 kohta).

59 Näin ollen aina, kun henkilö kuuluu asetuksen N:o 1408/71 henkilölliseen soveltamisalaan, sellaisena kuin tämä on määritelty sen 2 artiklassa, asetuksen 13 artiklan 1 kohdassa muotoiltua yhden lainsäädännön alaisuutta koskevaa sääntöä voidaan lähtökohtaisesti soveltaa ja sovellettava kansallinen lainsäädäntö määritetään asetuksen II osaston säännösten mukaisesti (tuomio 19.3.2015, Kik, C-266/13, EU:C:2015:188, 47 kohta).

60 Asetuksen 13 artiklan 2 kohdan säännösten osalta todettakoon, että niiden ainoana tavoitteena on määrittää se kansallinen lainsäädäntö, jota sovelletaan sen a–f alakohdassa tarkoitetuissa tilanteissa oleviin henkilöihin (tuomio 11.6.1998, Kuusijärvi, C-275/96, EU:C:1998:279, 29 kohta).

61 Erityisesti asetuksen N:o 1408/71 13 artiklan 2 kohdan f alakohdan osalta on muistettava, että sen soveltamisen edellytyksenä on, että jäsenvaltion lainsäädäntöä lakataan soveltamasta (ks. vastaavasti tuomio 19.3.2015, Kik, C-266/13, EU:C:2015:188, 51 kohta).

62 Säännöksen sanamuodossa ei sitä vastoin ole mitään, minkä perusteella voitaisiin esittää, että se, että henkilölle on kertynyt vanhuuseläkeoikeuksia niiden vakuutusmaksujen perusteella, jotka on tietyllä ajanjaksolla maksettu jäsenvaltion sosiaaliturvajärjestelmään, olisi esteenä sille, että tämän jäsenvaltion lainsäädäntöä lakataan myöhemmin soveltamasta kyseiseen henkilöön.

63 Lisäksi todettakoon, että koska vanhuuseläkeoikeuksien kertyminen on luonnollinen seuraus työn tekemisestä, sen myöntäminen, ettei henkilö voisi kuulua muun jäsenvaltion lainsäädännön alaisuuteen kuin sen, jossa oikeudet ovat hänelle kertyneet, tekisi asetuksen N:o 1408/71 13 artiklan 2 kohdan f alakohdan merkitykseltään tyhjäksi.

64 Muistettakoon edellytyksistä, joiden täyttyessä jäsenvaltion lainsäädäntöä lakataan soveltamasta tiettyyn henkilöön, että asetuksen N:o 1408/71 13 artiklan 2 kohdan f alakohdassa ei määritellä niitä. Kunkin jäsenvaltion on siis kansallisessa lainsäädännössään vahvistettava nämä edellytykset (ks. vastaavasti tuomio 19.3.2015, Kik, C-266/13, EU:C:2015:188, 51 kohta).

65 Kuten asetuksen N:o 1408/71 täytäntöönpanomenettelystä 21.3.1972 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 574/72 (EYVL 1972, L 74, s. 1), sellaisena kuin se on muutettuna 25.6.1991 annetulla neuvoston asetuksella (ETY) N:o 2195/91 (EYVL 1991, L 206, s. 2), 10 b artiklassa on täsmennetty, päivämäärä ja edellytykset sille, että jäsenvaltion lainsäädäntöä lakataan soveltamasta asetuksen N:o 1408/71 13 artiklan 2 kohdan f alakohdassa tarkoitettuun henkilöön, määräytyvät nimittäin tämän lainsäädännön mukaisesti.

66 Sitä hetkeä määritettäessä, jolloin jäsenvaltion lainsäädäntöä ei enää voida soveltaa tiettyyn henkilöön, on lisäksi tarvittaessa otettava huomioon myös säännökset asetuksen N:o 1408/71 liitteessä VI, jossa on kyse erityismääräyksistä tiettyjen jäsenvaltioiden lainsäädäntöjen soveltamiseksi.

67 Koska Tolley ei ollut enää maksanut vakuutusmaksuja Yhdistyneen kuningaskunnan sosiaaliturvajärjestelmään vuodesta 1993 alkaen ja koska hän oli lopettanut työnteon kokonaan ja koska hän oli vuonna 2002 lähtenyt tästä jäsenvaltiosta, ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen on selvitettävä, ovatko nämä seikat tämän jäsenvaltion lainsäädännön mukaan olleet syynä sille, että Tolleyn vakuutus kyseisessä järjestelmässä päättyi ja että hän siirtyi järjestelmän ulkopuolelle.

68 Näin on myös, kun kyse on siitä, että Tolleylle oli maksettu DLA:n hoito-osaan perustuvia suorituksia vuoteen 2007 saakka, vaikka hän oli Yhdistyneen kuningaskunnan lainsäädännön mukaan menettänyt oikeutensa saada kyseistä etuutta siksi, että hän oli muuttanut Espanjaan vuonna 2002.

69 Edellä esitetyn perusteella toisen kysymyksen ensimmäiseen ja toiseen osaan on vastattava, että asetuksen N:o 1408/71 13 artiklan 2 kohdan f alakohtaa on tulkittava siten, että se, että henkilölle on kertynyt vanhuuseläkeoikeuksia niiden vakuutusmaksujen perusteella, jotka on suoritettu tietyllä ajanjaksolla jäsenvaltion sosiaaliturvajärjestelmään, ei ole esteenä sille, että tämän jäsenvaltion lainsäädäntöä voidaan myöhemmin lakata soveltamasta kyseiseen henkilöön. Kansallisen tuomioistuimen tehtävänä on käsiteltävänään olevassa asiassa vallitsevien olosuhteiden ja sovellettavien kansallisten oikeussääntöjen perusteella ratkaista se, millä hetkellä tätä lainsäädäntöä ei enää voitu soveltaa mainittuun henkilöön.

Toisen kysymyksen kolmas osa ja kolmas kysymys

70 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin haluaa toisen kysymyksensä kolmannessa osassa ja kolmannella kysymyksellään vastauksen pääasiallisesti siihen, onko asetuksen N:o 1408/71 19 artiklan 1 kohtaa ja/tai 22 artiklan 1 kohdan b alakohtaa tulkittava siten, että ne ovat esteenä sille, että jäsenvaltion lainsäädännössä asetetaan pääasiassa kyseessä olevan kaltaisen avustuksen saamiselle vuoden 1992 lain 71 §:n 6 momentissa tarkoitetun kaltainen asumista ja oleskelua koskeva edellytys.

71 Todettakoon heti, että asetuksen 19 artiklassa, jonka otsikko on ”Asuminen muussa jäsenvaltiossa kuin toimivaltaisessa valtiossa – Yleisiä sääntöjä”, taataan palkatun työntekijän tai itsenäisen ammatinharjoittajan sekä heidän perheenjäsentensä, jotka asuvat muun jäsenvaltion kuin toimivaltaisen jäsenvaltion alueella ja jonka tila edellyttää hoitoa asuinjäsenvaltion alueella, oikeus

saada toimivaltaisen valtion kustannuksella sairauden perusteella annettuja luontoisetuuksia asuinjäsenvaltion laitoksesta (tuomio 16.7.2009, von Chamier-Glisczinski, C-208/07, EU:C:2009:455, 42 kohta).

72 Kuten julkisasiamies on ratkaisuehdotuksensa 84 kohdassa tuonut esiin, tässä säännöksessä on siis kyse vain niistä tilanteista, joissa työntekijä, joka hakee sairausetuutta toimivaltaisen jäsenvaltion laitokselta, asuu hakemuksensa tekohetkellä jossakin toisessa jäsenvaltiossa.

73 Käsiteltävässä tapauksessa ennakkoratkaisupyynnöstä käy ilmi, että Tolley asui vielä Yhdistyneessä kuningaskunnassa silloin, kun hän haki tämän jäsenvaltion toimivaltaisilta laitoksilta DLA:n hoito-osaa. On siis selvää, ettei hänen tilanteensa kuulu asetuksen 19 artiklan alaan.

74 Asetuksen 1408/71 22 artiklan 1 kohdan b alakohta puolestaan koskee erityisesti tilannetta, jossa palkattu työntekijä tai itsenäinen ammatinharjoittaja siirtää sairautensa aikana asuinpaikkansa johonkin muuhun kuin toimivaltaisen laitoksen jäsenvaltioon (ks. vastaavasti tuomio 16.7.2009, von Chamier-Glisczinski, C-208/07, EU:C:2009:455, 45 kohta).

75 Näin ollen on siis selvitettävä, kuuluuko Tolleyn tilanne 22 artiklan 1 kohdan b alakohdan alaan.

76 Yhdistyneen kuningaskunnan hallitus esittää yhtäältä, että säännöksessä käytetyllä työntekijän käsitteellä tarkoitetaan ainoastaan sellaisia henkilöitä, jotka Tolleysta poiketen eivät ole lopullisesti lakanneet työskentelemästä.

77 Tätä väitettä ei voida hyväksyä.

78 Tässä yhteydessä on tuotava esiin se, että asetuksen N:o 1408/71 1 artiklan sanamuodon mukaan tämän säännöksen sisältämät määritelmät, joiden joukossa on palkatun työntekijän ja itsenäisen ammatinharjoittajan määritelmä, on otettu käyttöön ”tässä asetuksessa [sen soveltamiseksi]”, eikä poikkeuksesta tähän tiettyjen asetusten säännösten osalta ole säädetty.

79 Edellä 38–40 kohdassa todetusta seuraa, että Tolley on katsottava asetuksen 1 artiklan a kohdan ii alakohdan ensimmäisessä luetelmakohdassa tarkoitetuksi työntekijäksi riippumatta siitä, että hän on lopullisesti lakannut työskentelemästä.

80 Lisäksi on korostettava, että unionin oikeuskäytännössä on jo todettu, että asetuksen N:o 1408/71 22 artiklan 1 kohdassa olevalla viittauksella työntekijään ei ole haluttu rajoittaa tämän säännöksen soveltamisalaa työssäkäyviin työntekijöihin suhteessa työelämän ulkopuolella oleviin työntekijöihin (ks. vastaavasti tuomio 31.5.1979, Pierik, 182/78, EU:C:1979:142, 7 kohta).

81 Yhdistyneen kuningaskunnan hallitus väittää lisäksi, että Yhdistyneen kuningaskunnan lainsäädäntöä ei enää voitu soveltaa Tolleyyn siitä alkaen, kun hän muutti Espanjaan, ja että asetuksen 13 artiklan 2 kohdan f alakohdan mukaan hän kuului viimeksi mainitun jäsenvaltion lainsäädännön alaan. Se katsoo, että Espanjaa on näin ollen pidettävä asetuksen 22 artiklan 1 kohdan b alakohdassa tarkoitettuna toimivaltaisena valtiona.

82 Todettakoon tämän osalta, että asetuksen N:o 1408/71 1 artiklan o alakohdan i alakohdasta tarkasteltuna yhdessä sen 1 artiklan q alakohdan kanssa seuraa, että ”toimivaltaisen valtion” käsitteellä tarkoitetaan muun muassa jäsenvaltiota, jonka alueella se laitos sijaitsee, jossa työntekijä on vakuutettu hakiessaan etuutta.

83 Lisäksi on niin, että asetuksen N:o 1408/71 22 artiklan 1 kohdan – jossa säädetään siitä, millä edellytyksin jatketaan niiden etuuksien antamista, joihin työntekijällä on oikeus toimivaltaisen valtion lainsäädännön perusteella erityisesti asuinpaikan siirtyessä toisen jäsenvaltion alueelle – systematiikan vuoksi tällaisessa tapauksessa tässä säännöksessä tarkoitettu toimivaltainen valtio on välttämättä se jäsenvaltio, jolla oli toimivalta myöntää nämä etuudet ennen asuinpaikan siirtymistä.

84 Pääasiassa esitetystä ennakkoratkaisupyynnöstä käy ilmi, että hetkellä, jolloin Tolley oli hakenut DLA:ta Yhdistyneen kuningaskunnan toimivaltaisilta laitoksilta, hänet oli vakuutettu tämän jäsenvaltion sosiaaliturvajärjestelmässä. Vaikka näin ollen tämän jäsenvaltion lainsäädäntöä ei enää tämän jälkeen olisikaan voitu soveltaa häneen asetuksen N:o 1408/71 13 artiklan 2 kohdan f kohdassa tarkoitetulla tavalla, Yhdistynyt kuningaskunta olisi kuitenkin asetuksen 22 artiklan 1 kohdan b alakohdassa tarkoitettu toimivaltainen valtio.

85 Tätä tulkintaa tukee asetuksen N:o 1408/71 liitteessä VI olevan O jakson 20 kohta, jonka mukaan se, että ”henkilö on tullut toisen jäsenvaltion lainsäädännön alaiseksi [tämän] asetuksen 13 artiklan 2 kohdan f alakohdan mukaan, – – ei estä” esimerkiksi sitä, ”että Yhdistynyt kuningaskunta soveltaa toimivaltaisena valtiona häneen säännöksiä, jotka koskevat palkattuja työntekijöitä tai itsenäisiä ammatinharjoittajia asetuksen III osaston 1 luvun – – mukaan, jos hän jää palkatuksi työntekijäksi tai itsenäiseksi ammatinharjoittajaksi ja oli viimeksi sellaisena vakuutettu Yhdistyneen kuningaskunnan lainsäädännön mukaan”. Tässä säännöksessä säädetään näet nimenomaisesti Yhdistyneelle kuningaskunnalle kuuluvasta mahdollisuudesta pysyä asetuksen III osaston 1 luvun säännöksissä tarkoitettuna toimivaltaisena valtiona niissä tapauksissa, joissa sen lainsäädäntöä lakataan soveltamasta työntekijään asetuksen 13 artiklan 2 kohdan f alakohdassa tarkoitetulla tavalla.

86 Edellä esitettyjen huomioiden perusteella on katsottava, että pääasiassa kyseessä olevan kaltainen tilanne kuuluu asetuksen N:o 1408/71 22 artiklan 1 kohdan b alakohdan alaan.

87 Tässä säännöksessä säädetään näet sellaisen työntekijän tai itsenäisen ammatinharjoittajan oikeudesta, joka täyttää toimivaltaisen valtion lainsäädännössä asetetut edellytykset, saada rahaetuuksia toimivaltaisesta laitoksesta sen jälkeen kun henkilö on siirtänyt asuinpaikkansa toisen jäsenvaltion alueelle.

88 Todettakoon tähän, että Yhdistyneen kuningaskunnan väite, jonka mukaan muotoilu ”joka täyttää toimivaltaisen valtion lainsäädännössä asetetut edellytykset” antaa jäsenvaltioille mahdollisuuden asettaa kyseisessä säännöksessä tarkoitettujen rahaetuuksien myöntämiselle asumista koskevan edellytyksen, ei voi menestyä. Kuten julkisasiamies on ratkaisuehdotuksensa 119 kohdassa todennut viittaamalla julkisasiamies Jacobsin ratkaisuehdotukseen asiassa Kuusijärvi (C-275/96, EU:C:1997:613), tällainen tulkinta veisi säännökseltä kaiken merkityksen, koska se antaisi mahdollisuuden romuttaa asetuksen N:o 1408/71 22 artiklan 1 kohdan b alakohdan tarjoaman oikeuden kansallisessa lainsäädännössä asetetulla asumista koskevalla edellytyksellä.

89 Tästä seuraa, että asetuksen 22 artiklan 1 kohdan b alakohta on esteenä sille, että toimivaltainen valtio asettaa pääasiassa kyseessä olevan kaltaisen etuuden saamisen säilymiselle edellytyksen asumisesta ja oleskelusta sen alueella.

90 Tämän todettuamme on kuitenkin korostettava, että kyseisessä säännöksessä edellytetään oikeudelta viedä maasta pääasiassa kyseessä olevan kaltainen etuus, että työntekijä on hakenut toimivaltaiselta laitokselta luvan siirtää asuinpaikkansa toisen jäsenvaltion alueelle ja saanut sen.

91 Kuten asetuksen N:o 1408/71 22 artiklan 2 kohdan ensimmäisestä alakohdasta ilmenee, on totta, että lupa voidaan evätä vain, jos todetaan, että asianomaisen muutto voi haitata hänen terveydentilaansa tai sairautensa hoitoa.

92 Kuten julkisasiamies on ratkaisuehdotuksensa 124–126 kohdassa esittänyt, tällä säännöksellä ei kuitenkaan voida velvoittaa jäsenvaltioita soveltamaan työntekijän hyväksi asetuksen 22 artiklan 1 kohdan b alakohtaa siinä tapauksessa, että tämä on siirtänyt asuinpaikkansa toisen jäsenvaltion alueelle ilman minkäänlaista toimivaltaisen laitoksen myöntämää lupaa.

93 Edellä esitetyn perusteella toisen kysymyksen kolmanteen osaan ja kolmanteen kysymykseen on vastattava, että asetuksen N:o 1408/71 22 artiklan 1 kohdan b alakohtaa on tulkittava siten, että se on esteenä sille, että toimivaltaisen valtion lainsäädännössä asetetaan pääasiassa kyseessä olevan kaltaisen avustuksen saamiselle edellytys asumisesta ja oleskelusta tämän jäsenvaltion alueella. Asetuksen 22 artiklan 1 kohdan b alakohtaa ja 22 artiklan 2 kohtaa on tulkittava siten, että pääasiassa kyseessä olevan kaltaisessa tilanteessa oleva henkilö säilyttää oikeutensa saada ensin mainitussa säännöksessä tarkoitettuja etuuksia siirrettyään asuinpaikkansa johonkin muuhun jäsenvaltioon kuin toimivaltaiseen valtioon, edellyttäen, että hän on saanut tähän luvan.

Oikeudenkäyntikulut

94 Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely unionin tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä unionin tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla unionin tuomioistuin (ensimmäinen jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

1) Vammaisten elämisavustuksen (disability living allowance) hoito-osan kaltainen etuus on sosiaaliturvajärjestelmien soveltamisesta yhteisön alueella liikkuviin palkattuihin työntekijöihin, itsenäisiin ammatinharjoittajiin ja heidän perheenjäseniinsä 14.6.1971 annetussa neuvoston asetuksessa (ETY) N:o 1408/71, sellaisena kuin se on muutettuna ja ajan tasalle saatettuna 2.12.1996 annetulla neuvoston asetuksella (EY) N:o 118/97, sellaisena kuin se on muutettuna 8.2.1999 annetulla neuvoston asetuksella (EY) N:o 307/1999, tarkoitettu sairausetuus.

2) Asetuksen N:o 1408/71, sellaisena kuin se on muutettuna ja ajan tasalle saatettuna neuvoston asetuksella N:o 118/97, sellaisena kuin se on muutettuna asetuksella N:o 307/1999, 13 artiklan 2 kohdan f alakohtaa on tulkittava siten, että se, että henkilölle on kertynyt vanhuuseläkeoikeuksia niiden vakuutusmaksujen perusteella, jotka on suoritettu tietyllä ajanjaksolla jäsenvaltion sosiaaliturvajärjestelmään, ei ole esteenä sille, että tämän jäsenvaltion lainsäädäntöä voidaan myöhemmin lakata soveltamasta kyseiseen henkilöön. Kansallisen tuomioistuimen tehtävänä on käsiteltävänään olevassa asiassa vallitsevien olosuhteiden ja sovellettavien kansallisten oikeussääntöjen perusteella ratkaista se, millä hetkellä tätä lainsäädäntöä ei enää voitu soveltaa mainittuun henkilöön.

3) Asetuksen N:o 1408/71, sellaisena kuin se on muutettuna ja ajan tasalle saatettuna neuvoston asetuksella N:o 118/97, sellaisena kuin se on muutettuna asetuksella N:o 307/1999, 22 artiklan 1 kohdan b alakohtaa on tulkittava siten, että se on esteenä sille, että toimivaltaisen valtion lainsäädännössä asetetaan pääasiassa kyseessä olevan kaltaisen avustuksen saamiselle edellytys asumisesta ja oleskelusta tämän jäsenvaltion alueella.

Asetuksen N:o 1408/71, sellaisena kuin se on muutettuna ja ajan tasalle saatettuna neuvoston asetuksella N:o 118/97, sellaisena kuin se on muutettuna asetuksella N:o 307/1999, 22 artiklan 1 kohdan b alakohtaa ja 22 artiklan 2 kohtaa on tulkittava siten, että pääasiassa kyseessä olevan kaltaisessa tilanteessa oleva henkilö säilyttää oikeutensa

saada ensin mainitussa säännöksessä tarkoitettuja etuuksia siirrettyään asuinpaikkansa johonkin muuhun jäsenvaltioon kuin toimivaltaiseen valtioon, edellyttäen, että hän on saanut tähän luvan.

Allekirjoitukset

i — Tämän tuomion tuomiolauselman 1 kohtaan on tehty kielellisiä muutoksia sen ensimmäisen julkaisemisen jälkeen.